

ကုဋေ (၅)ပါး

မိမိဆိုင်ရာကိစ္စ၌ အလွန်အစိုးရသော၊ မိမိနှင့်သက်ဆိုင်သော
တရားများကို မိမိအလိုအတိုင်း ဖြစ်စေနိုင်သော တရားများကို ကုဋေ ဟုခေါ်၏။
ဤအရာ၌ စိတ်ကို အစိုးရမှုသည် လိုရင်း ဖြစ်၏။

၁။ သဒ္ဓိဋေ = သဒ္ဓါ

(က) ပကတိသဒ္ဓါ (ခ) ဘာဝနာသဒ္ဓါ

တနည်း (က) မိရိုးဖလာယုံကြည်မှု (ခ) ကိုယ်ပိုင်ညာဏ်ဖြင့်ယုံကြည်မှု

၂။ ဝီရိယိဋေ = ဝီရိယ

(က) ပကတိဝီရိယ (ခ) ဘာဝနာဝီရိယ

တနည်း (က) ပင်ကိုဝီရိယ (ညာဏ်မပါသော ဝီရိယ)

(ခ) ညာဏ်ဝီရိယ (ညာဏ်ပါသော ဝီရိယ)

တနည်း (က) ကာယိကဝီရိယ(ကိုယ်၌ရှိသော ရဲတင်းမှု)

နိသဇ္ဈိဓုတင်၊ ရုက္ခမူလဓုတင်၊ အဗ္ဗောကာသဓုတင် စသည်များနှင့် ဘာဝနာ
အလုပ်၌ ကိုယ့်ခန္ဓာကိုယ်ကို သတ်မှတ်သောနေရာသို့ ရဲတင်းစွာ ဘယ်ရွေ့ခြင်း၊
သတ်မှတ်ချိန်အတိုင်း နေရာချထားပေးခြင်းများသည် ကာယိကဝီရိယ၊
ဘာဝနာလုပ်ငန်းမှာ ခန္ဓာကိုယ်ကို တင်းတင်းရင်းရင်း လုပ်နိုင်ခြင်းကို
ဆိုလို၏။

(ခ) စေတသိကဝီရိယ = စိတ်၌ရှိသော ရဲတင်းမှု။

စိတ်လေးကို သူသွားနေကျလမ်းမဟုတ်ဘဲ အသွားခိုင်းခြင်း
သတိသည် နောက်မှနေ၍ ကြောင့်ကြစိုက်ပေးခြင်း၊အာရုံနှင့်အသိ ကပ်သွား
အောင် ဖိအားပေးခြင်း၊ မှတ်အားတွေတက်၊ထက်သထက်အောင် တွန်းအား
ပေးခြင်းများကြောင့် ကိုယ်တွေ့ကျ အမြဲယုံရဲလာသောစိတ်သည်
စေတသိကဝီရိယ။

စိတ်ကို အာရုံမှ လွတ်မသွားရအောင် ကြောင့်ကြစိုက်ပေးခြင်းကို ဆိုလို၏။
ကာယိကဝီရိယအားကောင်းလာလျှင် စေတသိကဝီရိယ အားကောင်းလာ၏။
စေတသိကဝီရိယအားကောင်းခြင်းကြောင့် ကာယိကဝီရိယလည်း ပိုကောင်း၏။
ဤအတွဲကို ယုံကြည်ချက်သဒ္ဓါက လက်တွဲပေး၏။ယုံကြည်မှု ရဲပွဲဝင်၏။

ကာယိကဝီရိယပိုင်လျှင် အအိပ်အနေနည်းပါး၊ နိုးကြားတက်ကြွခြင်းများ
အားကောင်းလာစေ၏။

စေတသိကဝီရိယပိုင်လျှင် ဘာဝနာနုလုံးသွင်း တင်းစေ ပြင်းထန်စေ၏။

ကာယိကဝီရိယ၊စေတသိကဝီရိယ အားနည်း၍ ပျက်ချော်ချော်ဖြစ်စေလျှင် မဂ္ဂင် လမ်းစဉ် ရှင်းရှင်းလင်းလင်း သိခွင့်ရမည်မဟုတ်၊ သမာဓိပညာတို့လည်း ဖြစ်လာ မည်မဟုတ်။

၃။ သတိဇ္ဇော = သတိ

(က) ဉာဏ်ပါသောသတိ = အားကောင်း၏။

(ခ) ဉာဏ်မပါသောသတိ = အားနည်း၏။

ပကတိသတိမဟုတ် ဘာဝနာသတိကို ဆိုလို၏။

သတိအကူဖြင့် စိတ်တန်ခိုး စိတ်သတ္တိများ ကြီးထွားလာခဲ့၏။ စိတ်တန်ခိုးသတ္တိ ဖြင့်ပင် သတိကို တဖန်ပိုင် အနိုင်ရ၏။

၄။ သမာဓိဇ္ဇော = ဧကဂ္ဂတာ

(က) ခဏိကသမာဓိ (ခ) ဥပစာရသမာဓိ (ဂ) အပ္ပနာသမာဓိ

စိတ်က သမာဓိကို အစိုးရသည်မှာ

ထားသောနေရာသို့ သတိဝီရိယအကူအညီဖြင့် နေရာချထားရန်မလိုဘဲ

သူ့အလိုလို နေရာကျနေခြင်းပင် ဖြစ်၏။

သတိဝီရိယတို့၏ အကူအညီကြောင့် ထိုစိတ်သည် တည်ကြည်လာခြင်းဖြစ်၏။

ပကတိသမာဓိကို မယူရ၊ ဘာဝနာသမာဓိကိုသာ ယူရ၏။

၅။ ပညိဇ္ဇော = ပညာ

(က) သုတမယပညာ (ခ) စိန္တာမယပညာ (ဂ) ဘာဝနာမယပညာ

(က) စာသိ (ခ) နာသိ (ဂ) ငါသိ

စိတ်က ပညာကို အစိုးရသည်မှာ

အခိုက်တည်မှ အမြဲတည်သည်အထိ စိတ်အရည်အသွေးပြည့် ဖြစ်မြောက်

လာသော စိတ်သည် ခွဲခြားသိ အဖြစ်ဖြင့်လည်း ပညာကို အစိုးရ၏။

အာရုံကို သိရာ၌ တသိတည်းသိ သိခြင်းတို့ဖြင့်လည်း အဝိဇ္ဇာကို အစိုးရ၏။

အဘိညာသိဒ္ဓိ၊ပရိညာသိဒ္ဓိဖြင့်လည်း ပညာကို အစိုးရ၏။

ကုဇ္ဈေအစွမ်းများ

❖ သဒ္ဓါ အစွမ်း ဘယ်ကမ်းဆိုက်သလဲ?

၁။ ဗုဒ္ဓစွမ်းရည်၌ ယုံကြည်မြဲမြံခြင်း

၂။ ဓမ္မစွမ်းရည်၌ ယုံကြည်မြဲမြံခြင်း

၃။ သံယာစွမ်းရည်၌ ယုံကြည်မြဲမြံခြင်း

- ၄။ အရိယကန္တ ငါးပါးသီလ၌ လုံးဝမြဲခြင်း
 ဤလေးပါးသော သောတာပန်ပုဂ္ဂိုလ်၏ စွမ်းရည်၌ အထူးတည်၏။
- ❖ စိတ်ကို စိုးမိုးသောဝီရိယသည် ဘယ်မှာလဲ?
 သမ္ပပ္ပဓာန်လေးမျိုးထဲ စိတ်တိုးရဲနေလျှင် ဝီရိယဟု ဆိုထိုက်၏။
 - ❖ သတိအစိုးရစိတ်သည် ဘယ်မှာလဲ?
 သတိပဋ္ဌာန်လေးမျိုးထဲ စိတ်စွဲနေလျှင် သတိအစိုးရစိတ်ဖြစ်၏။
 - ❖ ဆိတ်ငြိမ်ပိုင် နေရာသည် ဘယ်မှာလဲ?
 ဈာန်လေးပါးကို ရပြီးသောစိတ်၏ နေရာသည် စိတ်ဆိတ်ငြိမ်ရာပင် ဖြစ်၏။
 - ❖ စိတ်ပညာသည် ဘယ်မှာလဲ?
 သစ္စာလေးပါးတို့၌ ကိုယ်ပိုင်စိတ်ဖြင့် သိသွားလျှင် စိတ်ပညာအရာဆိုက်၏။
- (နေတ္ထိ၊၁၈)

ဗိုလ် (၅)ပါး

ဆန့်ကျင်ဘက်တရားကို အားတိုက်ဖိစီးတတ်သောကြောင့် ဗိုလ် ဆန့်ကျင်ဘက် ဖြစ်သောရန်သူတို့နှင့် တွေ့ကြုံလျှင် မတုန်လှုပ်ဘဲ အခြေမြဲ သောကြောင့် ဗိုလ်

- ၁။ သဒ္ဓါဗိုလ်။ ၂။ ဝီရိယဗိုလ် ၃။ သတိဗိုလ် ၄။ သမာဓိဗိုလ် ၅။ ပညာဗိုလ်
- သက္ကာယဒိဋ္ဌိကို ဖျက်ဆီးနိုင်ရန် အားကြီး (၅)ပါး ဟုလည်းခေါ်ရ၏။

ဗိုလ်၏ဆန့်ကျင်ဘက် အကုသိုလ် (၅)မျိုး

- ၁။ တဏှာ
- ၂။ ကောသဇ္ဇ = ပျင်းရိမှု
- ၃။ မုဋ္ဌဿစ္စ = သတိလွတ်မှု
- ၄။ ဝိက္ခေပ = ပျံ့လွင့်မှု
- ၅။ သမ္မောဟ = အလွန်တွေဝေမှု။

သဒ္ဓါဗိုလ်အားကောင်းလျှင် တဏှာမှ ထွက်မြောက်နိုင်၏။
 ပစ္စည်းလေးပါး ဂုဏ်အသရေတို့ကို ငဲ့ကွက်ခြင်း ကင်း၏။
 အခြားဗိုလ်လေးပါးတို့ အားနည်းနေသောကြောင့် သန္တုဋီမှ အထက်သို့ မတက်နိုင်။

သဒ္ဓါဗိုလ်၊ဝီရိယဗိုလ်တို့အားကောင်းလျှင် တဏှာ၊ ကောသဇ္ဇတို့မှ ထွက်နိုင်ကြ၏။

သန္တောသတရားနှင့် အသက်ထက်ဆုံး တောတောင်၌နေ၍ ဓုတင်များကို စွဲမြဲစွာ ကျင့်နိုင်၏။ အခြားဗိုလ်သုံးပါးတို့ အားနည်းနေသည့်အတွက် သမထ၊ ဝိပဿနာ အလုပ်များကို မလုပ်နိုင်။

သဒ္ဓါဗိုလ်၊ ဝီရိယဗိုလ်၊ သတိဗိုလ်တို့အားကောင်းလျှင် ကာယဂတာသတိ၊ အာနာပါနဿတိ၊ အရိုးစုကမ္မဋ္ဌာန်းအလုပ်များကို လုပ်နိုင်၏။ အခြားဗိုလ် နှစ်ပါးတို့အားနည်းနေသည့်အတွက် ဈာန်သမာပတ်ရအောင် မလုပ်နိုင်။

သဒ္ဓါ၊ ဝီရိယ၊ သတိ၊ သမာဓိဗိုလ်လေးပါးတို့ အားကောင်းလျှင် ဈာန်သမာပတ်ရအောင် လုပ်နိုင်၏။ ပညာဗိုလ်အားနည်းနေသည့်အတွက် ဝိပဿနာ မလုပ်နိုင်။

ပညာဗိုလ်သာ အားကောင်းလျှင် ကျမ်းဂန်တတ်၏။ ပရမတ်ညာဏ်ပညာ ကြီး၏။ အခြားဗိုလ်များအားနည်းနေသည့်အတွက် ဆန့်ကျင်ဘက် အကုသိုလ် (၅) မျိုးတို့မှ မလွတ်မြောက်နိုင်။

ဣဒ္ဓိပါဒ်ဖြစ်သောဗိုလ်(၂)ပါး

ဗိုလ်(၅)ပါးတို့တွင် ဝီရိယ၊ ပညာဗိုလ် (၂)ပါးတို့သည် ဣဒ္ဓိပါဒ်ဖြစ်ကြ၏။ ထို့ကြောင့် ထိုဗိုလ်(၂)ပါးတို့ ညီညာခိုင်ခံ့လျှင် အခြားဗိုလ်(၃)ပါးတို့ အတွက် ဝိပဿနာဘာဝနာ၌ တိုးတက်အောင်မြင်၏။